

Daar gaat ze! Ze heeft een reis van meer dan twaalf jaren achter zich, een zoektocht door haar verleden. Die begon toen ze zich realiseerde nakomeling te zijn van voorouders van buiten Brabant. Met ouders die haar voorgeleefd hebben om haar plaats in te nemen in de grote familie van voorouders en generatiegenoten, in het dorp waar ze opgroeide, in de wereld.

Jarenlang ploegt ze archieven en fotoalbums door, ze zoekt én vindt, stelt vragen die niet zelden een verrassend antwoord krijgen, maar ook vaak als vraag moeten blijven staan. Ze schrijft, schrapt en herschrijft de familiegeschiedenis van vier generaties, gekomen van buiten de Peel, daar gevestigd op en geworteld in de 'Grond van bestaan' ¹. Ze deelt die geschiedenis met wie er kennis van wil nemen.

Ze loopt over de Geldersestraat in Helenaveen, haar geboortegrond, ze beweegt zich in het hier en nu, ze weet zich omringd door liefdevolle relaties maar ook door een wereld vol dreiging, ze richt haar ogen op een nog in nevel gehulde toekomst.

Ik schrijf over Anna Hoogendoorn.

Anna laat haar familiegeschiedenis beginnen in het jaar 1878, als haar betovergrootouders Geurt Buis en Berendina Meurs met hun twee jongste zonen - per huifkar en met een schamel beetje huisraad - naar het nog maar dertig jaar oude en nog nauwelijks ontwikkelde dorp Helenaveen in de Peel, op de grens van Noord-Brabant met Limburg trekken.

Geurt en Berendina hadden vanaf hun jonge jaren in Wageningen in de tabaksteelt gewerkt en zagen daar geen toekomst meer voor. In Helenaveen zouden ze proberen een nieuwe toekomst op te bouwen door het verbouwen van tabak op afgegraven veen: de grond die resteert als drassig moeras in brokken bijna zwarte modder wordt afgestoken; modder die, eenmaal gedroogd, als turf wordt gestookt. Enkele jaren later moeten Geurt en Berendina echter al constateren dat die tabaksteelt ook in Helenaveen op zijn eind loopt; ze moeten opnieuw zien te overleven.

Helenaveen - op een royale vierkante kilometer **grond van bestaan** speelt het leven van drie generaties zich af, en ook van Jan en Wies Hoogendoorn-Ulens, die in een boerenwoning aan de Geldersestraat wonen met hun negen kinderen, vier meisjes en vijf jongens. Anna is het derde kind. De meeste kinderen maken nog mee dat de kachels met turf gestookt worden.

De boerderij is een voormalige tabaksschuur. Tijdens de tabaksteelt in de 19^e eeuw werden tabaksbladeren in dit soort schuren te drogen gehangen. Nadat de teelt tot een einde was gekomen, werd de schuur omgebouwd tot boerenwoning met stal.

In het levensverhaal van Anna's voorouders Geurt en Berendina is in 1878 sprake van een huifkartocht van 'slechts' 90 km, maar het was wel een trektocht die beslissend was voor hun toekomst en zijn sporen trok in de door Anna beschreven levens van hun nakomelingen. Dit levensverhaal riep bij mij direct herinneringen op aan de verhalen van grote stromen arbeiders in Nederland, op zoek naar werk en geluk. Eerder, in en na 1862, trok zo'n grote stroom arbeiders uit [vooral zuidoost-]Drenthe en Friesland naar Twenthe. Daar vond, mogelijk gemaakt door de enorme stadsbrand van Enschede, een grote modernisering van de textielindustrie plaats, die daardoor sterk groeide. De tweede golf vond plaats tussen 1924 en 1936. In de veengebieden van Zuidoost-Drenthe ontstond, door de opkomst van kolen als brandstof, grote werkloosheid. Werkloze veenarbeiders vonden elders nieuw werk, vooral bij de Philipsfabrieken in Eindhoven en de textielindustrie in Enschede. Zo ontstonden in die twee steden Drentse enclaves; in Enschede de wijk Pathmos en in Eindhoven het Drents Dorp, een buurt in het stadsdeel Strijp.

Anna Hoogendoorns familiegeschiedenis raakt, zoals ook de verhalen van de Drentse arbeiders, de essentie van ons menselijk bestaan. De geschiedenis van de mens wordt steeds weer gekenmerkt door verhalen van mensen, zelfs heel grote groepen mensen, die hebben móeten trekken op zoek naar een beetje bestaanszekerheid en een beetje geluk voor hun kinderen. In dat perspectief begrijp ik hoe Anna Hoogendoorn ervaart dat haar betovergrootouders feitelijk alle kenmerken van vluchtelingen, van 'gelukzoekers' hadden. Anno 2024 waarschuwt haar verhaal ons voor de nu luid klinkende, benauwende maalstroom van egocentrisme die leidt tot de politieke opvatting dat Nederland 'terugveroverd' moet worden door het weren van alle 'gelukszoekers uit andere culturen', inclusief 'echte vluchtelingen'.

Maar of je nu in die tijd van dorp naar dorp vluchtte of nu van land naar land, er is geen principiële verschil tussen de gelukszoekers anno 2024 en Geurt en Berendina die in hun huifkar met wat schamele huisraad in 1878 naar de nieuwe wereld van Helenaveen trokken, zich daar als 'vreemdelingen' vestigden om een nieuw bestaan op te bouwen. Zij en hun nakroost mengden zich vervolgens met de al aanwezige bevolking en verbonden zich daarmee. Zo vonden zij **grond voor hun bestaan**.

Onze levens krijgen, van geslacht op geslacht, betekenis doordat wij ons voegen in de loop van het bestaan én daarvoor verantwoordelijkheid nemen. Wij vinden onze **grond van bestaan** in betekenisvolle ontmoetingen met mensen met wie wij ons verbonden weten. Ons geheugen voedt ons met beelden uit het verleden, die uitdrukking geven aan onze toen beleefde werkelijkheid. Anna, daarvan doordrongen, geeft ons in haar boek indringende inkijkjes in háár geheugen, waarin het leven van haar voorouders zichtbaar wordt. Ik citeer graag zo'n prachtig inkijkje [blz. 53]:

"Ik ga terug naar de Geldersestraat, naar de gezamenlijk gebruikte keuken uit mijn kinderjaren. Een geslacht varken hangt opengeklapt buiten tegen het stookhok aan de ladder. Opa Victor, in een soort witte jas bevestigd met bloed, werkt aan de tafel op de zwart-wit betegelde vloer van de keuken. Hij hakt eerst grote stukken vlees van het varken in kleinere porties. Het kraakt. Daarna glijdt het vlijmscherpe mes soepel door alle lagen vlees en vallen de lapjes vakkundig op een rij. Het estool², een Orsmaals woord. Ik neem het als cadeau mee naar huis."

Het verwondert niet dat Anna Hoogendoorn die zó beeldend over vroeger schrijft, de Estlandse schrijver en filosoof Jaan Kaplinski [1941–2021] citeert, want hoe waar zijn diens woorden:

"In onze sporen groeit alles wat er vroeger was."

De door Anna Hoogendoorn - op 144 met veel foto's geïllustreerde bladzijden - tot leven gewekte familiegeschiedenis in haar boek **Grond van bestaan** is van die waarheid een prachtig getuigenis.

In januari 2024 sluit Anna de nog voortgaande familiegeschiedenis af. Haar laatste woorden in het boek zijn voor hen die gestorven en in Helenaveen begraven zijn: **"Ze liggen allemaal dicht bij elkaar op de dodenakker en rusten in de grond van hun bestaan."**

1. **"Grond van bestaan" - auteur: Anna Hoogendoorn** [a.a.hoogendoorn@home.nl]

redactie: Wilhelmine Kalter
vormgeving & omslagfoto: Ruilof Images
ISBN: 978-94-93357-29-7; NUR: 680

2. Het *estool* is een aanzetjzer. Het woord is afgeleid van het woord *staal*. *Orsmaal* is een dorp in de Belgische provincie Vlaams-Brabant

Muziek

1. Niet alleen Anna Hoogendoorn, haar familie en haar voorgeslacht woonden/woont aan de **Geldersestraat in Helenaveen**. Ook de veelzijdige componist/zanger/pianist/tekstschrijver Jules de Corte [1924-1996] heeft er gewoond. Hij was ook kerkorganist en begeleidde in Helenaveen de gemeentezang van de Nederlands-Hervormde gemeente. Geen wonder dus, dat zijn liederen bij de familie grote weerklink vonden/vinden. Twee favorieten van Anna: het lieflijke [Het liedje van de wind](#) en het wat ironische [De Nieuwe Tijd](#).
2. Niet minder geliefd is het intieme [Spiegel im Spiegel](#) voor piano en cello, van de Estlandse componist Arvo Pärt [1935]. Hoor het tikken van de voortgaande tijd.
3. Helenaveen ligt in de gemeente Deurne. Is er één lied dat meer herinneringen aan Deurne, aan vervlogen tijden oproept dan het lied *Het Dorp*, geschreven door Friso Wiegiersma en gezongen door zijn partner Wim Sonneveld? De bekende regel uit het lied, *En langs het tuinpad van mijn vader*, verwijst naar het pad naast het ouderlijk huis van Wiegiersma, het tegenwoordige museum De Wiegier aan de Oude Liesselseweg 29 in Deurne. Dit pad kreeg op 14 oktober 2008 de officiële naam: "Het tuinpad van mijn vader". Sinds die tijd is het lied in het centrum van Deurne regelmatig te horen via het carillon in het torentje van het gemeentehuis. Kan het mooier? Lees [hier](#) meer. Dan kun je op die webpagina ook [luisteren naar Wim Sonneveld](#), kijken naar het Deurne van weleer.